

Magdalena Żabowska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Monosemia i polisemia

I. Monosemia, polisemia i homonimia w semantyce leksykalnej

W języku naturalnym relacje między formą a treścią wyrażen nie są wzajemnie jednoznaczne, tzn. nie jest tak, że każdej formie odpowiada dokładnie jedno znaczenie i odwrotnie. Różne znaczenia przypisane jednej formie (nie-jednoznaczność) to **wieloznaczność** (polisemia lub homonimia), z kolei ta sama treść wyrażona za pomocą różnych form to **synonimia** wyrażen (zob. → RELACJE SEMANTYCZNE MIĘDZY JEDNOSTKAMI LEKSYKALNYMI).

Monosemia, inaczej jednoznaczność, polega na tym, że danemu wyrażeniu jest przyporządkowane systemowo jedno i tylko jedno znaczenie. **Polisemia** jest właściwością jednostki, która ma różne (minimum dwa) znaczenia; dwuznaczność określana jest także mianem **bisemii**. **Homonimia** polega na tym, że (minimum dwa) wyrażenia charakteryzują się tożsamością kształtu przy odrębności semantycznej. Por. relacje między formą a treścią (W oznacza formę wyrażenia, Z – znaczenie):

monosemia	$\{W\} = \{Z\}$
bisemia	$\{W\} = \{Z_1, Z_2\}$
polisemia	$\{W\} = \{Z_1, Z_2, \dots\}$
homonimia	$\{W_1, W_2, \dots\}: \{W_1\} = \{Z_1\}, \{W_2\} = \{Z_2\} \dots$

Rozróżnienie między polisemią a homonimią opiera się na stwierdzeniu powiązania znaczeń lub braku takiego powiązania: między znaczeniami jednostki polisemicznej zachodzi derywacja semantyczna → ZMIANA SEMANTYCZNA, podczas gdy homonimy nie są semantycznie derywowane.

Wieloznaczność może być właściwością jednostek leksykalnych lub ich użyć.

I.1. Wieloznaczność jako cecha jednostek leksykalnych

W opisie znaczenia systemowego wyrażen abstrahuje się zarówno od cech jednostkowych bytów określanych za pomocą wyrażen (np. *koszyk* – ‘zrobiony z wikliny’), jak i od właściwości

związanych z wpływem szeroko rozumianego kontekstu na interpretację wyrażeń, a także od celowych działań mówiącego zmierzających do wywołania efektu niejednoznaczności wypowiedzi.

1.1.1. Polisemia właściwa i polisemia regularna

Polisemia właściwa (nieregularna) (Apresjan 2000) to wieloznaczność będąca właściwością pojedynczych elementów języka. Polega na tym, że danej jednostce leksykalnej można przypisać więcej niż jedno znaczenie, przy czym dana różnica znaczeń nie jest właściwością kategoryalną (powtarzającą się dla wszystkich elementów danej klasy, por. polisemię regularną), a właściwością semantyczno-składniową (np. transformacje i derywaty) związane z różnymi znaczeniami nie świadczą w oczywisty sposób o odrębności jednostek leksykalnych, np. *[ktoś] pije [coś]* vs. *[coś] pije [kogoś]*. Wieloznaczność może być cechą leksemów należących do różnych klas części mowy (zwłaszcza rzeczowników, czasowników, przymiotników), a także prefiksów, np. *euro-* ‘dotyczący euro (waluty)’ lub ‘dotyczący Unii Europejskiej’.

Ze względu na związki między znaczeniami leksemów wyróżnia się: 1. **polisemię radialną** (gwiazdzistą, zob. Grzegorzczkowska 1990), gdy wszystkie znaczenia wyrazu są motywowane przez jedno (to samo) znaczenie; 2. **polisemię łańcuchową**, polegającą na tym, że każde nowe znaczenie wyrazu jest motywowane przez inne, przy czym znaczenia krańcowe mogą nie mieć żadnych wspólnych składników semantycznych (zob. Grodziński 1969); oraz 3. **polisemię radialno-łańcuchową** (najczęstszy typ) (Apresjan 2000: 174; por. też opis powiązań między znaczeniami wyrażeń w świetle semantyki kognitywnej: Przybylska 2002).

Polisemia jako właściwość jednostek leksykalnych nie może być orzekana ani o równokształtnych segmentach różnych jednostek, por. *[ktoś] melduje [kogoś] [gdzieś]* vs. *[ktoś] melduje [komuś] [coś]* (Bednarek, Grochowski 1997: 23), ani o wyrażeniach reprezentujących różne klasy części mowy i różne znaczenia, np. *bez* vs. *bez [czegoś]*. Wieloznaczność jednostek leksykalnych jest wykrywana na podstawie analizy ich cech składniowych (zwłaszcza ograniczeń selekcyjnych) oraz dystrybucji. Charakterystyka łączliwości składniowo-semantycznej jednostek polega na wyznaczeniu klas semantycznych, których elementy mogą wchodzić na otwierane przez nie pozycje. Stwierdzenie wykluczania między elementami klas jest argumentem za odmiennością znaczeń. Konsekwencją jest brak możliwości współwystępowania odpowiednich wyrażeń w układach parataktycznych, np. **Jan zapisał Marii willę i witaminę C.* (Bednarek, Grochowski 1997: 24); **Jan gra na fortepianie i na nerwach.*; **Wiatr gra w sadzie, a Jan na gitarze.* Dystrybucyjna dysjunkcja wyłączająca (ekskluzywna), por. „albo C, albo B, ale nie B i C jednocześnie”, wskazuje na wieloznaczność, tj. dwa znaczenia B i C; jednoczesna realizacja B i C w tekście jest możliwa jedynie w wypadku kalamburu (zob. Apresjan 2000: 177–178).

Wieloznaczność (różnica semantyczna) powtarzająca się w parach wyrażeń to **polisemia regularna**, inaczej nazywana uniwersalną (Zawadowski 1959), kategoryalną (Grzegorzczkowska 1990) lub systematyczną (Bednarek, Grochowski 1997). Polega na tym, że w danym języku istnieje wyraz *A* o znaczeniach a_i i a_j oraz co najmniej jeden wyraz *B* o znaczeniach b_i i b_j , różniących się od siebie tak samo, jak a_i od a_j , przy czym pary a_i i b_i oraz a_j i b_j nie są synonimami (Apresjan 2000: 181). Polisemia regularna może być produktywna, jeśli każdy wyraz mający znaczenie typu *A* może być użyty również w znaczeniu typu *B*, np. ‘naczynie’ – ‘ilość

substancji mieszczącej się w naczyniu’ (por. *szklanka, kubek, talerz* ...); regularną wieloznaczność niespełniającą tego warunku nazywa się nieproduktywną (Apresjan 2000). Najbardziej typowe przykłady polisemii regularnej występują wśród rzeczowników, czasowników i przymiotników, por. np. dla rzeczowników: ‘czynność’ – ‘subiekt czynności’ (np. *oskarżenie*), ‘cecha’ – ‘subiekt cechy’ (np. *piękność*), ‘czynność’ – ‘rezultat czynności’ (np. *deformacja*), ‘roślina’ – ‘owoc tej rośliny’ (np. *wiśnia*) (Apresjan 2000; por. też Fedorowicz 2007; Pałka 2014; Czelakowska 2019).

Renata Grzegorzycykowa (1990) odróżnia wariację znaczeniową (dwuznaczność słownikową) i wariację tekstową (dwuznaczność tekstową); powtarzalne, ale nieregularne opozycje znaczeń, uznaje za polisemię właściwą (zob. też Czelakowska 2014).

1.1.2. Homonimia w języku

Homonimia to czysto zewnętrzna zbieżność wyrazów, których znaczenia nie mają żadnej nietrywialnej części wspólnej (Apresjan 2000). Leksemy są homonimiami, jeżeli 1. każda forma jednego z nich ma ten sam kształt, co któraś z form drugiego; 2. zachodzi między nimi tożsamość funkcji; przy czym te warunki nie muszą być spełnione jednocześnie (Lyons 1984: 25–26). Obok **homonimii całkowitej**, tj. identyczności zestawów form różnych wyrażań (zob. Buttler 1988), wyróżnia się **homonimię częściową**, tj. utożsamienie wybranych form homonimicznych (w tym **homografię**, tj. utożsamienia graficzne, i **homofonię**, tj. utożsamienia fonetyczne) (Lyons 1984).

Najczęściej wyróżniane typy homonimów to: 1. **homonimy etymologiczne**, pochodzące z różnych źródeł historycznych, np. pol. *bal* ‘zabawa’ z fr. *bal* i *bal* ‘obrobiony pień grubego drzewa’ z niem. *Ballen*; 2. **homonimy słowotwórcze**, derywowane od odmiennych podstaw słowotwórczych, np. *winny* od *wino* i *wina* (zob. Buttler 1971c; Grzegorzycykowa 1966); 3. rezultaty ewolucji semantycznej wyrazów polisemicznych, prowadzącej do zatarcia motywacji semantycznej między wyrażeniami, np. *pióro* (ptaka) > *pióro* (gęsie do pisania) > *pióro* ‘przyrząd do pisania’ (por. **homonimy monogenetyczne**) (zob. Witan 1979; Grzegorzycykowa 1990: 52–54).

Homonimia fleksyjna (por. *wydrze* – 3. os. l. poj. cz. przysz. czasownika *wydrzeć* i Cel. rzeczownika *wydra*), a także **homonimia składniowa** (por. *stońce zastania księżyc*) nie reprezentują zjawisk systemowych, ale tekstowe, są często efektem przypadkowej (z punktu widzenia systemu języka) zbieżności kształtów wyrażań. Zależności systemowe w ramach **homonimii międzyparadygmatycznej** opisywała E. Awramiuk (1999).

W językoznawstwie porównawczym wskazuje się także na istnienie **homonimii międzyjęzykowej** (zob. np. Wojan 2001; Kaleta 2014).

Z punktu widzenia opisu języka opozycja *polisemia* – *homonimia* (wyróżnianie jednej jednostki o n różnych znaczeniach vs. wyróżnianie n równokształtnych jednostek monosemicznych) nie opiera się na wyraźnych i weryfikowalnych kryteriach, zależy od przyjętej konwencji opisu oraz od praktycznej przydatności zastosowanych rozwiązań (np. w zakresie leksykografii). W synchronicznej semantyce leksykalnej za homonimię uznaje się brak motywacji semantycznej między znaczeniami, a w semantyce diachronicznej – różnice w etymologii wyrazów. Odmiennie rozstrzygnięcia mogą wynikać z przyjętej koncepcji znaku językowego i założeń rygorystycznej analizy semantycznej wyrażań (zob. § 3).

1.1.3. Polifunkcyjność gramatyczna wyrażen

Polifunkcyjność gramatyczna jednostek języka polega na ich przynależności do więcej niż jednej klasy funkcjonalnej (gramatycznej). Stwierdzenie tej właściwości nie odwołuje się do cech semantycznych danego wyrażenia. Zależność między liczbą klas części mowy reprezentowanych przez dane wyrażenie a liczbą wyróżnionych znaczeń nie jest zdeterminowana i jest indywidualną właściwością poszczególnych wyrażen – różnofunkcjonalne wyrażenia o tym samym kształcie mogą mieć to samo (np. przyimek i przysłówek *dookoła*) lub odmienne znaczenia (np. spójnik i partykuła *choć*, por. *Przyszedł, choć padało.* vs. *Przyjdź choć na godzinę.*) (Grochowski 1986). Część wyrażen polifunkcyjnych gramatycznie jest efektem składniowej transpozycji, por. wyróżnioną przez Jerzego Kuryłowicza → JERZY KURYŁOWICZ derywację syntaktyczną.

1.2. Niejednoznaczność jako cecha użyć wyrażen

W odróżnieniu od systemowych właściwości wieloznaczności (polisemii i homonimii) właściwością wyrażen użytych w tekście jest ich **niejednoznaczność**, będąca efektem przypadkowej zbieżności kształtów wyrażen, nieostrości pojęć, wpływu kontekstu na interpretację wypowiedzi czy intencjonalnych działań mówiącego.

1.2.1. Polisemia pozorna i wieloznaczność odniesienia

Zawadowski (1959) → LEON ZAWADOWSKI nieuzasadnione przypadki wydzielenia osobnych znaczeń wyrażen określał mianem **polisemii pozornej**, por. np. wpływ semantyki kontekstu na znaczenie, np. *Jan je jabłko.* ('w sposób właściwy jedzeniu jabłka'); wpływ parasemantyki kontekstu, np. *Psy złapały zająca.* (psy → charty); wpływ czynników pozajęzykowych i konsytuacji, np. *Wyjechałem z Paryża po śniadaniu i oto jestem.* (podróż odbyła się samolotem); (zob. też Zawadowski 1951). W tradycyjnych ujęciach znaczenia wprowadzane kontekstowo przez połączenie danego wyrażenia z innymi wyrażeniami opisywano jako znaczenie tekstowe lub odcień znaczeniowy (Grzegorzczukowa 1990: 41).

Wieloznaczność odniesienia przypisuje się niekiedy wyrażeniom deiktycznym, odznaczającym się w istocie okazjonalną zmiennością referencji, a nie znaczenia, por. np. *ja, dzisiaj* → REFERENCJA.

1.2.2. Wieloznaczność składniowa

Niejednoznaczność połączeń składniowych może wynikać z przypadkowej tożsamości form wyrażen lub być efektem określonych właściwości niektórych konstrukcji składniowych bądź ich transformacji. Niejednoznaczność relacji składniowych między wyrażeniami, np. *Susienki dla pani z Paryża*, określa się mianem **amfibolii**. Źródłem tzw. homonimii składniowej może być także homonimia częściowa wyrażen, por. *podkrada cukierki Marysi* (Dop. = Cel.), czy nieokreśloność odniesień anaforycznych (tzw. konflikt anaforyczny), np. *Dziecko nie je mięsa, czym je zastąpić?*. Problem niejednoznaczności związków składniowych w kontekście subkategoryzacji czasowników analizował Ireneusz Bobrowski (1980, 1985).

Przykładem niejednoznacznych struktur składniowych, por. „systemowa dwuznaczność” (Topolińska 1984) jest nominalizacja, w której dochodzi do neutralizacji związków

składniowych, por. np. *Męczy mnie twój śmiech – ... to, że się śmiejesz.* vs. *... to, jak się śmiejesz.* (zob. też Panevová 1991). Podobnie zdania względne, które mogą być interpretowane jako dystynkcyjne lub narracyjne, np. *Podróżnicy, którzy odważyli się na tę wyprawę, zginęli w pustyni.* – *(Ci) podróżnicy, którzy się odważyli...* vs. *Podróżnicy – a odważyli się (oni) na wyprawę – zginęli...* (Zawadowski 1952). → STRUKTURA POWIERZCHNIOWA I GŁĘBOKA.

1.2.3. Niedookreślenie, dwuznaczność, niedopowiedzenie

Niedookreślenie w języku określane jest mianem **dyfuzji semantycznej**, por. „niedookreślenie czy też niezdeterminowanie treści znaków językowych różnego formatu (morfemów, leksemów, grup wyrazowych, zdań, tekstów), rozmyty charakter granic między znaczeniami i kategoriami znaczeniowymi w semantycznym systemie języka oraz w komunikacji językowej” (Kiklewicz 2006a: 12). Dyfuzja semantyczna może być wynikiem 1. niewystarczającego dookreślenia kontekstu syntaktycznego, leksykalnego lub semantycznego; 2. dwuznaczności motywowanej różnego rodzaju synkretyzmami (np. połączenie *walczyć z heretykami*, w którym $z + S_{Narz.}$ realizuje jednocześnie znaczenia subiekty i celu), a także 3. zamierzonej dwuznaczności połączeń wyrażań, por. kalambury, metafory itp. (Apresjan 2000: 172–174). Niedopowiedzenie to celowe skonstruowanie wypowiedzi w taki sposób, by mogła być interpretowana na różne sposoby. Potrzebą odwieloznacznienia motywowane jest użycie dawnych form typu *teoryj, koncepcyj* (por. *teorii* – Dop. l. poj. lub l. mn.) (zob. też Buttler 1971). Wieloznaczność i niejednoznaczność wyrażań jest podstawą komizmu językowego i gier językowych, np. *Ma miła mnie ma miła.* (Buttler 1974).

2. Zmiana semantyczna jako podstawa wieloznaczności wyrażań

Podstawą wieloznaczności wyrażań są zmiany językowe będące efektem czynników 1. pozasystemowych, por. zapożyczenia, oraz 2. wewnątrzsystemowych, por. zmiany syntaktyczno-semantyczne. Wyrażenia pochodzące z różnych języków w wyniku adaptacji fonologicznych i semantycznych do systemu danego języka mogą przybrać tożsamą postać, por. homonimy etymologiczne. Z kolei podstawowe mechanizmy zmian językowych, takie jak metafory, metonimie, analogia, gramatyzacja prowadzą do wykształcenia się nowych znaczeń i/lub funkcji wyrażań istniejących już wcześniej w systemie języka. por. → ZMIANA SEMANTYCZNA. Podstawą polisemii właściwej są metaforyczne przeniesienia znaczenia (tzw. znaczenia przenośne stają się podstawą nowych znaczeń), a polisemia regularna bazuje na metonimii i analogii semantycznej (Apresjan 2000: 182; zob. też Buttler 1978). Osobnym typem zmian językowych jest gramatyzacja prowadząca do powstania wyrażań funkcyjnych i metatekstowych, por. np. przysłówek *pewnie* > partykuła *pewnie*; dwa znaczenia powiązane semantycznie, które należą do różnych klas gramatycznych opisuje się jako **heterosemię** (Lichtenberk 1991).

W językoznawstwie diachronicznym potrzebą odróżnienia znaczeń form homonimicznych tłumaczy się nieregularny rozwój niektórych wyrażań, por. np. przysłówki odimiesłowowe w rodzaju *zajmująco* (*zajmujące* = forma przymiotnika) czy *niebywale* (*niebywato* = forma czasownika) (Śmiech 1957).

3. Problem wieloznaczności w analizie semantycznej

Celem składnikowej analizy semantycznej jest przypisanie poprawnie wyróżnionym bytom językowym adekwatnej liczby znaczeń i odzwierciedlenie ich w postaci reprezentacji semantycznej (eksplikacji semantycznej).

3.1. Wyróżnianie bytów językowych

W zależności od przyjętej koncepcji znaczenia i znaku językowego wybór między polisemią a homonimią zawarty jest w założeniach metodologicznych danej koncepcji semantycznej opartej na ogólnej teorii języka.

W teorii jednostek języka Andrzeja Bogusławskiego → JEDNOSTKI JĘZYKA I POŁĄCZENIA JEDNOSTEK JĘZYKA przyjmuje się za de Saussure'em bilateralną koncepcję znaku językowego. Konsekwencją tego założenia jest opisywanie wieloznaczności wyrażen językowych jako homonimii, a nie polisemii – wyróżnia się *n* monosemicznych jednostek równokształtnych. Takie rozstrzygnięcie jest niezależne od ewentualnej „bliskości” znaczeń, por. np. *[ktoś] wie, że _* vs. *[ktoś] wie o _* (Danielewiczowa 2002). Respektowanie zasady poprawnej delimitacji bytów językowych skutkuje wyróżnianiem znacznie mniejszej liczby wyrażen tożsamy pod względem kształtu niż to jest tradycyjnie przyjmowane, por. np. *traktować [coś.] jako [coś.]* vs. *traktować [kogoś] [jakoś]*.

Z kolei teoria Naturalnego Metajęzyka Semantycznego zakłada, że każdej elementarnej jednostce semantycznej odpowiada albo oddzielne słowo, albo oddzielne znaczenie jakiegoś słowa polisemicznego. W przypadku wieloznaczności czynnikiem rozstrzygającym są schematy gramatyczne, por. np. *I want you to do something.* vs. *This house wants painting.* – ang. *want* jest pojęciem elementarnym tylko w pierwszym znaczeniu (Wierzbicka 2006: 43).

3.2. Wyróżnianie znaczeń wyrażen

Procedura wyróżniania znaczeń w analizie semantycznej jest niezależna od przyjmowanych rozstrzygnięć leksykograficznych (cel naukowy i cel praktyczny nie muszą się pokrywać). W rygorystycznych koncepcjach semantycznych przyjmuje się, że nie należy postulować wieloznaczności, jeśli nie ma do tego wystarczających podstaw. Jako wyjściową przyjmuje się „opcję monosemiczną”, w której „hipotezą zerową” jest myśl o jednym znaczeniu danego wyrażenia (Bogusławski 2003), por. „całkowita eliminacja wieloznaczności jest naturalnie niemożliwa, jednak przypisywanie więcej niż jednego znaczenia jednej jednostce leksykalnej powinno się uważać za dopuszczalne tylko w takich wypadkach, gdy wszelkie próby wyeliminowania wieloznaczności jednostki okażą się bezowocne” (Grochowski 1982: 83). Należy więc dążyć do poszukiwania inwariantu semantycznego różnych użyc danego wyrażenia, ale z drugiej strony, należy też unikać nieuprawnionych generalizacji.

3.3. Korelacja właściwości semantyczno-składniowych

W ustalaniu jedno- bądź niejednoznaczności wyrażen istotną rolę odgrywają ich właściwości syntaktyczne. Różnica łączliwości i własności walencyjnych jednostek przesądza o ich odmiennych (niesprowadzalnych do siebie) znaczeniach, por. np. *myśleć* vs. *myśleć o [kims] czymś]* vs. *myśleć, że_* vs. *myśleć [coś robić]* vs. *myśleć, żeby _* (Danielewiczowa 2002: 50–51).

To założenie jest oparte na współzależności składni i semantyki: (a) potwierdzeniem cech semantycznych jednostek są obserwowalne właściwości formalne wyrażań: gramatyczne (głównie składniowe) oraz linearne i prozodyczne; (b) postulowane odmienne znaczenia jednostek bazujących na tym samym kształcie muszą mieć potwierdzenie w obserwacjach składniowych (np. typ uzupełnienia zdaniowego czy dopuszczalne transformacje); brak takich różnic jest poważnym argumentem na rzecz monosemii danego wyrażenia.

O odmienności znaczeń świadczą różnice struktur składniowych, ich transformacji oraz derywacji wyrażań, por. fr. *fille* – ‘córka’ i ‘dziewczyna’: zdrobnienie *fillette* znaczy tylko ‘dziewczynka’, *la fille de Marie* znaczy tylko ‘córka Marii’, *c’est une fille* znaczy ‘to jest dziewczyna’ (Wierzbicka 2006: 218).

3.4. Regularne zmiany funkcji wyrażań

W ramach poszczególnych teorii semantycznych regularne zmiany znaczeń i/lub funkcji wyrażań są formułowane w postaci reguł ogólnych; co w dużym stopniu eliminuje wieloznaczność wyrażań i struktur.

W teorii jednostek języka obok jednostek leksykalnych (Bogusławski 1988) wyróżnia się jednostki operacyjne, stanowiące regularne przekształcenia jednostek w inne jednostki, por. np. *wracam do Kasi*: {treść wypowiedzi} > *wracając do Kasi*, ... (Bogusławski, Danielewiczowa 2005: 347). Z kolei na podstawie zachodzenia regularności przekształceń przymiotnikowo-przysłówkowych (np. *mądry człowiek* – *mądry plan* – *mądrze zaplanowany*) włącza się je do zakresu zjawisk fleksyjnych w ramach jednego paradygmatu (Bogusławski 2005). Por. też derywację syntaktyczną za pomocą morfemu fr. *-ment* – przymiotnik użyty w funkcji określenia czasownika zostaje zastąpiony formą o wartości przysłówka (Kuryłowicz 1987).

→ JEDNOSTKI JĘZYKA I POŁĄCZENIA JEDNOSTEK JĘZYKA, REFERENCJA, RELACJE SEMANTYCZNE MIĘDZY JEDNOSTKAMI LEKSYKALNYMI, STRUKTURA POWIERZCHNIOWA I GŁĘBOKA, ZMIANA SEMANTYCZNA

→ JERZY KURYŁOWICZ, LEON ZAWADOWSKI

Literatura

- Apresjan, J.D. 2000. *Semantyka leksykalna: synonimiczne środki języka*, tłum. Z. Kozłowska, i A. Markowski, wyd. 2. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Awramiuk, E. 1999. *Systemowość polskiej homonimii międzyparadygmatycznej*. Białystok: Wydawnictwo UwB.
- Bednarek, A., i M. Grochowski. 1997. *Zadania z semantyki językoznawczej*, wyd. 2. Toruń: Wydawnictwo UMK.
- Bobrowski, I. 1980. „O niektórych cechach subkategoryzacji polskich czasowników dawania, brania i otrzymywania”. *Polonica* 6: 111–126.
- Bobrowski, I. 1985. *Cechy subkategoryzacyjne polskich czasowników przechodnich*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Bogusławski, A. 1988. „Preliminaria gramatyki operacyjnej”. *Polonica* 13: 163–223.

- Bogusławski, A. 2003. „Może» i «być może». W *Prace językoznawcze dedykowane Profesor Jadwidze Sambor*, red. J. Linde-Usiekniewicz, i R. Huszcza. Warszawa: Wydział Polonistyki UW, 11–43.
- Bogusławski, A. 2005. „O operacjach przysłówkowych”. W *Przysłówki i przyimki: studia ze składni i semantyki języka polskiego*, red. M. Grochowski. Toruń: Wydawnictwo UMK, 15–44.
- Bogusławski, A., i M. Danielewiczowa. 2005. *Verba polona abscondita: sonda słownikowa III*. Warszawa: Elma Books.
- Buttler, D. 1971a. „Formalne sposoby eliminowania homonimiczności wyrazów”. *Poradnik Językowy* 4: 246–256.
- Buttler, D. 1971b. „Odmiany polskiej homonimii I: homonimy rdzenne”. *Poradnik Językowy* 1: 74–82.
- Buttler, D. 1971c. „Odmiany polskiej homonimii II: homonimy słowotwórcze”. *Poradnik Językowy* 2: 8–13.
- Buttler, D. 1974. *Polski dowcip językowy*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Buttler, D. 1988. *Słownik polskich homonimów catkowitych*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Czelakowska, A. 2014. „Polisemia regularna – między semantyką a kontekstem”. *LingVaria* 17: 45–58.
- Czelakowska, A. 2019. „Nazwy czynności i nazwy rezultatów czynności w derywacji semantycznej”. *LingVaria* 14(28): 73–92.
- Danielewiczowa, M. 2002. *Wiedza i niewiedza: studium polskich czasowników epistemicznych*. Warszawa: Katedra Lingwistyki Formalnej UW.
- Fedorowicz, A. 2007. „Regularna polisemia rzeczownika w słownikach”. W *Nowe studia leksykograficzne*, red. P. Żmigrodzki, i R. Przybylska. Kraków: Wydawnictwo Lexis, 47–68.
- Grochowski, M. 1981a. „O wyróżnianiu jednostek opisu semantyki leksykalnej”. *Sborník Prací Filologické Fakulty Brněnské University A* 29: 31–37.
- Grochowski, M. 1981b. „Problem rozróżniania znaczeń czasowników polisemicznych”. *Studia z Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej* 10: 33–39.
- Grochowski, M. 1982. *Zarys leksykologii i leksykografii*. Toruń: Wydawnictwo UMK.
- Grochowski, M. 1986. „Polifunkcyjność gramatyczna jednostek leksykalnych a ich homonimia (z punktu widzenia współczesnej leksykografii)”. *Prace Filologiczne* 33: 35–42.
- Grodziński, E. 1969. „O pojęciu wieloznaczności łańcuchowej”. *Poradnik Językowy* 5: 258–265.
- Grodziński, E. 1972. „Wieloznaczność a homonimia”. *Poradnik Językowy* 4: 205–210.
- Grodziński, E. 1975. „Wieloznaczność a nieostrość zakresowa nazw”. *Poradnik Językowy* 4: 186–192.
- Grodziński, E. 1990. „Trudne problemy homonimii: homonimia etymologiczna a homonimia semantyczna”. *Poradnik Językowy* 10: 347–355.
- Grodziński, E. 1992. „O różnych postaciach wieloznaczności (szkic semantyczny)”. *Poradnik Językowy* 2: 90–97.
- Grzegorzczkova, R. 1966. „O tak zwanych homonimach słowotwórczych”. *Poradnik Językowy* 6: 244–249.
- Grzegorzczkova, R. 1990. *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kaleta, R. 2014. *Białorusko-polska homonimia międzyjęzykowa*. Warszawa: SOW.
- Kiklewicz, A. 2006a. „Dyfuzja semantyczna w języku i w tekście I”. *LingVaria* 1(1): 11–21.
- Kiklewicz, A. 2006b. „Dyfuzja semantyczna w języku i w tekście II”. *LingVaria* 2(2): 9–20.

- Kuryłowicz, J. 1987. „Derywacja leksykalna a derywacja syntaktyczna (przyczynki do teorii części mowy)”. W *Studia językoznawcze: wybór prac opublikowanych w języku polskim*, red. J. Kuryłowicz. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Lichtenberk, F. 1991. „Semantic Change and Heterosemy in Grammaticalization”. *Language* 67(3): 475–509.
- Lyons, J. 1984. *Semantyka*, t. 1, tłum. A. Weinsberg. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Majewska, M. 2002. *Homonimia i homonimy w opisie językoznawczym*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Pałka, P. 2014. „Polisemia regularna czasownika w słownikach ogólnych języka polskiego”. *Poradnik Językowy* 6: 17–36.
- Panevová, J. 1991. „Remarks on Vagueness in Nominal Groups”. W *Problemy opisu gramatycznego języków słowiańskich*, red. M. Grochowski. Warszawa: IJP PAN, 127–130.
- Przybylska, R. 2002. *Polisemia przyimków polskich w świetle semantyki kognitywnej*. Kraków: Universitas.
- Śmiech, W. 1957. „O polskich odprzymiotnikowych na -o, -e”. *Rozprawy Komisji Językowej* 5: 61–76.
- Topolińska, Z. 1984. „Kriteriji homonimiji priveda”. *Leksikografija i leksikologija*: 191–196.
- Waszakowa, K. 1990. „O homonimiczności sufiksów rodzimych i obcych w derywatach współczesnej polszczyzny ogólnej”. *Poradnik Językowy* 6: 427–435.
- Wierzbicka, A. 2006. *Semantyka: jednostki elementarne i uniwersalne*, tłum. A. Głaz, K. Korzyk, i R. Tokarski. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Witan, E. 1979. „Z zagadnień polskiej homonimii monogenetycznej”. *Prace Filologiczne* 29: 119–135.
- Wojan, K. 2001. „Fenomen homonimii międzyjęzykowej – rozważania językoznawcy”. *Studia Scandinavica* 18: 97–104.
- Zawadowski, L. 1951. „Rzeczywisty i pozorny wpływ kontekstu na znaczenie (Przedstawione na posiedzeniu Wydziału Nauk Filologicznych dnia 1 lipca 1949 roku)”. *Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego* 4: 1–18.
- Zawadowski, L. 1952. *Zagadnienia teorii zdań względnych*. Wrocław: WTN.
- Zawadowski, L. 1959. „La polysémie prétendue”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 18: 11–48.